

Олекса СКОРОПАДА

ДЕШО ПРО УЛАСА САМЧУКА

Олекса Андрійович Скоропада народився в Дермані, навчався в Рівненській українській гімназії. В 30-х долучився до роботи в "Просвіті" і ОУН, за що відбув шіроку у Березі Карпутьській. За німців викладав у Дерманській гімназії, керував місцевим хором, а головне — досить близько стояв біля початків УПА на Волині, прихильно і співпрацюючи, зокрема, з Ростиславом Волошином і Андрієм Кисілем. По війні опинився якось у Львові, успішно провакцінаційного значення організаційної мережі ОУН-УПА. Діяв суперечливо і неоднозначно.

Однозначно те, що після навчання у Львівському університеті Олекса Скоропада став добрим фаховим філологом, тонким мово- та літературознавцем.

Два спогади про Уласа Самчука написані ним на мові прохання в 1994 р.

Андрій ЖИВЮК
с.м. Мизол.

I. Велика зустріч

За Польщі в Дермані в будинку Учительської семінарії була 7-річна школа. З приходом радянської влади її перейменовано на НСШ (Неповна середня школа), що займала квартиру колишньої семінарії. Незабаром тут відкрив Педшколу (Педагогічну середню школу), яка розмістилась на поверсі (над НСШ) колишньої гімназії. В 1941 р. педшколу ліквідовано, а культурно-освітній актив села (вчитель, Іван Мартинюк — голова районної управи, Йосип Кухар — директор чи завідувачий колишньої НСШ, Федір Мартинюк — доктор медицини й інші) постановили відкрити українську гімназію (4-5-6 і 7 класи). У повоєнну мішину гімназію приїшли учні з Дерманя і з інших сіл і містечок, що ввійшли в НСШ та в Педшколу. Учителі: деякі залишились з Педшколи, деяких з Рівненського німецького забору доповнили вивраб бурмістр Рішоч Іван Самчук (вчитель хімії Рівненської української гімназії): математика Рожка, україніста Пліота, фізик культури і деяких інших. Петрук читав біологію, Скоропада Олексій — латинську мову, Кульчинський Євген — священну історію, Кисільчук Євген сім на посаді районного шкільництва. Гімназію в Дермані поновлено, бо за УНР постановою гетьманського уряду на Волині було відкрито 5 гімназій в Рішному, Луцьку, Крем'янці, Корці і Дермані. Директором гімназії призначено Кульчинського — українця з Педшколи. Хор колишньої НСШ поновлено учнями гімназії, а керівництво доручено Скоропаді Ол.

З приходом німецької армії почали вертатись додому дехто з мобілізованих за Польщі до війська, а в 1940-му році — вже прийшли в ряди совітських солдат. У селі вибрано правління, що його затвердив район, очолений Ів. Мартинюком, сформувались поліційні відділи, налагоджено шкільництво під опікою Й. Кухаря тощо.

До Рівного прибув із Заходу Улас Самчук, організував видавництво "Волинь", що почало видавати газету "Волинь", а згодом невеликий журнал для дітей. Якось призначено почало організувати життя в поромовані Березі. Меліху опіку району і на селах надав Міхаилом Фридрихом, в Дермані — Ф. Мартинюком і фельдшером П. Трофимчуком. Улас Самчук зв'язався з Києвом. Бернувшись, продовжував працювати у видавництві і роз'їжджав по селах. До Рівного Дерманя прибув на кілька днів, зустрінувшись з жінкою в лікаря Ф. Мартинюка в центрі села. Насамперед зайшов до школи і пообіцяв якнайскорше зустрітись з учителями й учнями, поділитись враженнями з недавнього перебування в Києві, порадити по-новому організувати навчання, поби на Запорозжя прийнятись з

колишнім батьківським подвір'ям, старим садком, рідними стежками, з людьми, сусідами. І все творилось прихашцем, на одному, як кажуть, дусі. Адже минуло, вплило волею добрих пар десятків літ, як розпрощався з селом, не довго насидженою Лебециною (Лебедичиною). І ось тепер, зустрічаючись чи наганяючи якусь старшу людину, гостро вдихався в обличчя, намагавшись розгадати, хто б не міг бути. Декого навіть пригадував, зважав ім'я, найчастіше, якщо це були запорожчани чи хтось з близьких кутків. "Тепер, сьогодні десь видається роком, так багато я сприймаю вражень, відтворюю те, що минуло давно, добуваю з глибокого сховища, ніби переносюся в молодий", — ділявся з лікарем, вернувшись увечері після вражливого дня. А лікар із свого боку продовжував той гостро пережитий письменником день: "Торгуйтеся і то особливо до неділі, бо в неділю буде вже зустріч не з кимсь одним, а з великим гуртом, з громадою, з селом...". На розлогих старезних ліпах перед входом до Свято-Троїцького монастиря повинилось оголошення: в неділю на зустріч з громадою рідного села прибуде славетний наш письменник Улас Самчук. А хор гімназії вітатиме його великим концертом. Слава Україні!

О своєї годни село бухлими вітальними оплесками зустріло єдиного дотепер славетного письменника, виходячи з села. Гаряче вітала його зала, переповнені коридори, зосереджені на великому подвір'ї пригнічені люди. На сцену виходить Улас нібито спокійний, але права рука над серцем. Мабуть, його треба сьогодні вгамувувати: не дуже часто це буває — воно вже привикло з мандрівці світами, та сьогодні незвичайний день: в обличчі дерманців, запорожців. Хай рветься, шаленіє. Поклоніться на три сторони... Щоб до всіх? "Дорогі мої Рівні! Найрідніші. Дбайливо збережені, виношені найглибше в серці! Ви гуртом і поодинокі приходили до мене, коли я сів перед папером і потягнув ридити з багатьома в вас, вводячи вас в нашу велику літературу. А ви ніби пацієнтами, ніби підказували мені події свого життя, що їх треба було показати перед цим світлом. Дехто з вас побачив мене, своє ім'я, привітце або й привітсько в моєму великому творі "Куди тече та річка" (але не тільки одна частина "Волинь"); деякі з дорогих дерманців здогадуються, що то про них і в "Марії" мова, але імена їх з якихось Уласових міркувань замінені іншими. Як би воно там не було, але в кожному моєму творі, в якій мові про людей, про їх вчинки, про їх життя — це про вас, про ваше життя і то найчастіше на нашій дерманській землі, на її дорогах та стежках, на її вулицях-кутках, горбах чи долинах. Я скрізь і завжди був з вами, мої Рівні, і завжди дуже й дуже хотів зустрітись з вами, побачитись, наговоритись з вами живим словом... І понести в своєму серці ваші розмови, і ще й ще на сторінках моїх мавбутих книжок, які появляться, якщо Бог продовжить мої дні, мої віта на цій землі. Дуже мені приємно і радісно бути в такому товаристві, в такому гурті, це ж бо все "герої" моїх писань, найближчі стражи, тобто сторожа нашого роду. Дермань та його Запорозжя завжди тримали мене при житті, напоювали мене надією, і коли я буваю між цими людьми, між вами, все здається мені, що я в якійсь старовинній, барвистій казці чи легенді, переповненій чудодійними пригодами, моїми ж оповіданими "Тисячі однієї ночі" чи "Одіссей". Перший раз за всі минулі роки ви почули себе вільними, бо до цього часу ви були кандидатами на в'язні до Сибіру. Мало ночей протягом двох з половиною років ви спали спокійно, бо ж значнайше вивозили людей почали. І це ж не тільки Запорозжя, не тільки Дермань... Це ціла Україна, весь "союз" республік. Весь народ, група народів. Всі вічні голоди, недороби, посухи, кризи, саботажі, невиконані плани, карні терми, заслання на білі ведмеді. Мені соромно. Перед цим світлом соромно. Перед історією. Перед розумом. Чому ми найкращих наших людей вивозили, чому покарали, вигнали? За їх розум, за їх добрі пошання, за їх труд. Чому віддали життя в руки дедарів, бідних духом, хворих і немисливих? Яким треба було допомогти, але яким не можна було

віддавати в руки правління, владу. Інакше бо все пропаде, згине. І все шпало. Життя тяжко поранене... Воно, як бачите, при смерті..."

"Я недавно з нашої столиці, з святого і дуже древнього Києва. До речі, випадало б про цю перлину над Дніпром сказати чимало або й дуже багато. Та... сьогодні, в цей урочистий час нашої зустрічі обмежує короткими враженнями. Моє дотеперіше життя не було зв'язане з якоюсь одним місцем чи містом, довелося відвідати кілька європейських столиць, пройти ними чи проїхати вздовж і впоперек і, як письменникові, прискіпчиво приглянутися до кожної особливості в них, сприйняти місця, пам'ятки, що ними гордяться нібито найвеличніше в державі місто, тобто столиця. Проте за дозволенням, за природною красою, за враженнями в цілому чогось особливішого, ніж Київ, а ще це бачив, ще не зустрічав. І ще тут треба сказати чи підкреслити, що це говорять не Улас Самчук — українець, про свою, про українську святиню. Ні, це чи подібне скаже кожна людина з гарним, живим серцем, чула на красу, дбайливо чи вишукано простелену самою божеською природою... Дивитись тільки треба на Київ з кількох місць, не найближчого Лівобережжя. Щоб Київ з своїми пагорбами... І перед ним Дніпро крутоберегий... З високими церквами, монастирями. І хоч чи не хоч, тільки з-під серця озвоняться великий і величний Тарас: "Так... Дніпро крутоберегий, і надія, брате, Не дасте мені Бога О смерті багатий". Знав Андрій Первозваний, де синіється, відчуж Божеську святість води і землі, високого неба і працьовитих людей, знав, де благословити святим хрестом колицку-зародок нашої майбутньої столиці і місце Божої благодаті. У давніші спокійні часи шили аж з західних меж України, аж з Карпат і союзного Закарпаття паломники на прощу до святинь Києва. Дасть Бог, і ми підемо з подячними молитвами поклонитися в річку нашу столицю.

А тепер пару слів про Рівне. Сьогодні наше Рівне дуже надібно на тимчасову столицю, стійкий в ньому і німецького вплива, і рішучі установи адміністративного характеру. Запоручилися і ми. Особливо це помітно стало, коли бурмістром призначено Івана Сав'юка — викладача хімії невідомої української гімназії. Разом з тим в місті створено військовий табір полонених. З легкої руки української адміністрації міста наші села організували збір продуктів полоненим і тепер в установленій черзі довозять ці продукти в кухню полоненим. Бурмістр пояснив військовому комендантові міста, що село наше завжди має надлишки, невикористовуваних в своїх господарствах (картоплю, муку, деякі жири, городнину і особливо багато яблук, грушок, деяких ягід тощо), тому збір харчових продуктів аж ніяк не впливає на економіку села, не збідняє його і підтримує моральний стан полонених; їх навіть доцільно використовувати в господарствах Німеччини, на деяких фабриках і заводах, усе це в масштабах держави позитивно впливає на нашу перемогу. В дечому військовий адміністратор погодився з представником місцевої адміністрації, про децю ж запитав ще берлінську верхівку. Вас тепер між полоненими збирають відомості про тих совітських полонених, що їх змобілізували в ряди совітської армії з новоприсланих земель у 1939 р., а вони попали в полон і тепер їх звільняють з концтаборів. Винускати з полону і тих, кого можна використати як спеціалістів в шкільництві, на курсах тощо. Проте ці ясніші проблеми незабаром зтягнуться хмарами. Про все це писала наша газета "Восток" і надалі присатиме, хіба що насичить, не дай Боже, протисекні вказівки від нового "визволителя", про що вже й просочуються популі чутки. Не так давно наше посольство з Степаном Скрипником не найкраще приймали були в самому Берліні.

Як би воно усе це не було, яким б воппамми не обдаровували тепер усіх нас, ми знаймо своє — тримаймося єдності, гурту, читаймо свою газету, яка вона не є, вчимося читати не тільки рядок за рядком, а й те, що повинно чи й може бути між тими рядками. Все-таки до нас, до наших редакцій значно скоріше достукається якась новина з центру — добра вона чи недобра. Не вірте створеним нашім індуруч яствам — які б вони не були. Бійтесь незнайомих зайд, підсланих до нас з провокативного метово, бо вони завжди приходять до нас не з добром, а з лукавством, сіючи відступні нісенітниці. Недаремно кажуть у народі: "Борони нас Боже від солодких приятелів, а з ворогами ми вже якось самі дамо собі раду".

Перша зустріч дорогого письменника з селом закінчувалась, або краще сказати переривалась. Не сказав

Самчук, як потім стало відомо, й подивившись того, що було в нього на мислі, не могли висловити і його односторонні своїх продуманих та передуманих питань, що їх, записаних коротенько на листочках, зібрав від людей Іван Сакал і передав в перший ряд, де сидів поруч з Самчуком і вчителі, і гості з Мізюча, Верховя й Вудеража.

На сцену вийшов молодий, нервово неспокойний гімназійний хор. Не часто ще бувають між лаїтниками сцени, неспривичаєний до виступів перед великою публікою... А тут же, в першому ряду така визначна, велика людина зі світу, письменник, чий твори береш ти ще тремтливими руками. Не так-то легко опанувати неспокоєм, не так-то легко вгамувати неслухняне серце... Одно тільки трохи заспокоює дівочі ряди хористів — вишукано змальовані заповоччю сорочки, зіграні кольорами яскрі коралі, картаті спіднички, допосовані до високого стану абрисовані узорамі керестки. І дуже-дуже вже скромні вишочки. За двома дівочими рядами хлопці в вишиванках, з добрим голосовими силами-басами, рішаним, густим. Усе молоді, а такі густі, втримані. Перед хор виходить милой Мелетій Сидорчук. Дивно зрівноважений конференсь. Ну геть, як на вулиці, в гурті ровесників, сусідів... Ні кришечки не боїться... То чого ж і нам боїться? "Наш хор дуже молодий, але, як кажуть, ранній. Ранній, бо виростий в розсвітаному селі, на голосних вулицях, в злагоджених гуртах. Якщо сьогодні непомірно схвилюваний, то тільки тому, що вперше виступає перед таким дорогим, вкритим баченням, рішаним, відомим і славним у світі, великим гостем..." Хор озвався дружніми оплесками, оплески відкликає ааа... Улас встає, клониться хором, суцільному гуртові волею, змахує з очей сльози... У залі мент живої тиші... Гість сідає. Мелетій продовжує: "Першою, привітально-шанобливою нашою піснею, вперше виконуваною хором, буде..." На місці Мелетія стає в тій секунді Олексій — і насівно-розновоїною хвилює наше "Ой у дузі червопа калина похиталася. Чогось наша слава Україна зожурилася... — І тут же праз молодечі, бадьорі голоси зливають бій — сопрано-зальтовий, тенорово-басовий, жіночі, захоплюючий... — А ми твою червону калину підіймемо! А ми нашу славу Україну — гей, гей розвеселимо!" Зала вибухає окликами, неартикульованими голосами, оплесками. Переривається та вибуховість наступною заповібною частиною пісні, а приспів шов збурує, розтурбовує напружену тишу, хоч уже з меншою силою, і так твориться до кінця пісні. Висликали в зал Мелетій і вимогли, щоб хор вкінці ще повторив "Червону калину", а батьки, сестри та брати занам'ятає слова и "на голос" ту живо-лісно і поспели й дітам, що лишилися дома. Наступною була "Засяло сонце золоте, народ збудився зі сну..." До "Канту про Почаївську Божу Матір" попросили на сцену Панаєв Крачунук (Мішник). Олексій до хору: "Буває дуже уважні, але разом із ними вслухайтеся, що може зробити з піснею рідкісної краси соплет-бас". І хор творить морморандану основу, а соплет м'яко, шовково матово, літне навічч'я над венеціаною святинєю народу: "Ой зійшла зоря вестервал, над Почаєвом стала... Виступало турецьке військо... Як та чорна хмара..." І хору не вивзати з соплетом малює трісну битву, що в ній домагають чудодійні Божественні сили... Кінчили, а зала мовчить. Олексій: "Дорогий пане Панає! Від імені хору прийміть нашу щиреппу подяку! Хор оплесками дакує за соплу допомогу, долучається зала. Соплет в обіймах аригента... Тривала пауза. Мелетій розкриває зміст і присягаю твору на честь трагічного отамана Симона Петлюри: "Покинь, мій синочку, ридати, хай сліз твоїх ворог не п'є. Почуєм ми рідні гармати, угледки ми військо своє". Конференсь: "Це звертання до Головного отамана військ УНР повинні дерманці сприйняти з особливою спокотою, бо це ж воли у Великий піст (на свято 40 святих), підбурені білшовицькими заїдами, вийшли під Злодубнів бити Петлюру... Сьогодні почуєте гарну пісню про Отамана, а про аисту на його військо прочитає аме дома в тридцятій "Волин" талановитого нашого гостя, бо ж про це сьогодні соромно усім нам розповідати та й слухати. Одночасно обабітьте, як література єднається з самим життям". У репертуарі хору низка стрілецьких пісень, що не так давно ародились в офірній Галичині. Недовго ми радий вродженням Закарпатської України. Вороги втовили й в крові наших батьків і братів. Але наша пісня — це наша історія, наше минуле. Про Закарпатську Україну створено гітотисні, переказні пісні. Одну з них усі ми чули, усі знаємо і на закінчення нашого концерту на честь великого

письменника нашого народу Уласа Самчука заспівасмо і закінчили цей п'ятий вечір". Діне бад'яра мелодія зі сцени, з переповної зали, з людного подвір'я: "В Закарпатті радість стала — Україна там повстала, та геї!"

2. На свят-вечір

Після літньої павальної праці у видавництві Улас Самчук знову приїхав до села. Відвідав рідню, друзів, знайомих. Забіг у школу. В гурті з учителями раду радий про все, що могло мати і мало зв'язок зі школою; насамперед книжок. "З чого діти будуть вчитися? Нового нічого нема, це не наврукували, хоч в Львові не втабає праця ні власні, ні вночі. А поки що, тимчасом, треба вибірково користуватись тим, що є, тим, де ідеї марксистські настанови не на першому місці. Ну, наприклад, математично-природничі науки, старі, давні читанки, букварі, деякі твори художньої літератури з хат-читальні чи з просвітянських хат, з сьогоднішніх журнальчиків, що виходять при "Воєнні". А там, трохи пізніше, рятуватимуть Волинь галицькі видавництва; і в першу чергу букварі та читаночки, бо це ж найменшим, найбільш безпорадним. Треба творити невеличкі гуртки (по два, до три учні), можна скоротити тривалість уроків (може, не всіх), а за експромтеним час тут, у школі, вивчити якусь букву, склад чи й слово. Тут безмежне поле для новин творчості в незначеній кількості. Війна ж!"

Сьогодні на довгий зимовий святний вечір письменник запрошений в гостину на Загілля до інженера-землеміра Івана Мартинюка. Будуть тут учителя зі школи і нововідкритої гімназії, буде брат-лікар, хтось з духовенства, буде з ким відвести душу. Посідали — хто з ким хотів. Улас — близько до вчителя гімназії. "Та якщо дивитися правді в очі, якщо бути найближче до життя сьогодні, в цей час, то, мабуть, з наших гостей в найбільш вигідних умовах виявився педагог гімназії. Нові обставини, адам суспільно-економічних укладів, нові політичні перетворення, докорінні їх зміни. І якщо зайдуть не такі-то вже складні зміни в математичних науках, то в літературі треба повертати голови на сто вісімдесят градусів назад. Тут же літературній напрямку, школи, об'єднання, і всі вони не в акціонному стані чи вишладі, а в процесі змін, в якомусь удосконалюванні. Часто біде треба подавати за чорне, шадливе чи прийнятне за вороже чи трагічне. Як тут бути з класиками літератури, а як з творами радянських письменників чи й навіть з одним письменником, ну Гичинюк, наприклад, а його "Золотим homoinem" і творами 30-х років... Треба ж встановлювати хоч які-будь норми. Це ж наука. Учні не можуть бачити перед собою безпорадного чи не твердого в знаннях учителя... Ідеї настанови марксисту, наукового соціалізму треба вилучувати докорінно, аби вони тільки горіли, не лишаючи після себе ніякого сади..." Українські гімназії Пльотка, як видно, Самчукових творів "не пробував на зуб", не твердо знав, кого саме має перед собою... "Так, філософам і філософам узагалі доведеться багато попрацювати, щоб очистити ясні, сонячні ідеї Маркса-Енгельса від деяких кривотолків сучасних псевдоучених як капіталістичного, так і соціалістичного спрямування. За пару десятків літ після Жовтня не все збіло шляхом, твердо й пророко-накресленим Леніном..." — "Про ідеї, філософські спрямування не місце і не час тут говорити, тому використаємо іншу, більш відповідну нагоду, а затримаємось на матеріальній культурі, ближчій до життя і конкретній, очевидній для розуміння. Вам не 10-12 літ, що ви не пам'ятаєте 33-го року, що не бачили стіну створеного всенародного голоду на натурокапіталістичній в світі українській землі, шпеленцю з якої вивозили в шовкових млинах до Франції як доказ, що глухі поголодки про голод, знищення народу України — це тільки видумка ворогів комунізму. Вас у 33-му в школі вчили не грамоти, а гнали як отару овець на куркульське подвір'я, щоб учні допомагали і думалися з людей, з своїх батьків, нібито куркулів, в яких знаходили і забирали останні пригорщі зерна. Невже ви тоді свято вірили в комунізм, бачачи на власні очі цю страшну наругу людей над людьми, це нескельне катування народу? Невже ви, як учитель, не читали дітям, як треба любити нову владу і навіть доносити їй на своїх рідних батьків, які десь

там під землею закопали горщик жита чи львівню, щоб сьогодні зарити хоч по дожечці на душу якоїсь юшки. Невже ви десь у Радянському Союзі стрічали Оксану з "Червоною хустини" А. Голубка, оту з першої редакції 1924 р.? Мабуть, не стрічали, бо комуністичний синедріон з якимсь архивіважним Моцком авторитетно ствердив, що в нашому оточенні такого поки що не було. А ви ще в сьогоднішній правителі єпископську літургію за ієсії, сонячні ідеї марксисту-деїнізму. Ви за 25 років найпереводішої в світі науки і техніки не навчилися зробити гребінчика, яким можна було б роучатися-зачесатися, бо він в голову не лізе. На війну з Польщею, на завоювання її ви послали військовий обоз з колгоспних коней, запряжених у портянку мотузівні шлеї, бо ж в державі рамено нема. Це ваші інженери колективно створили триколірний олівці (червоно-жовто-зелені), що то мали б здивувати світ шкільним приладдям, але його висміяли на Заході, бо ж такого олівця не можна й заструтати так, щоб він писав. Солдат купив в Золотуніві кілограм дріжджів і, відійшовши з крамниці, тут же почав їсти "аот стос", не знаючи, як його їзавати. В Дубні в медучилищі після великої перерви продавоння дзвінок на наступний урок. В бібліотеку прохиваються двері, де працює над книжковими фондами дуже солідна Галина Василівна, і в дверях появляється директор медучилища. Дошпиряло зупиняється коло бібліотечарки. "Як вам, Галина Василівно, не по-делу. Вот так, между прочим, как между нами — жєнщинами... Мой муж — он воеиний — вчера воизратїлся со Львова (был там в командировке) и привез мне подарок... Зиркнула на двері, піднялась і... демонструє подарок — шовкова труси тілесного кольору. — Знаєте, у нас такого не водїтся. — Провела рукою по дебетому стєгнї і оупустила спїшицю". Людськи, до чого ми дожились у політїчї двадцятото столїття! "Завоюваннї" Польщу, військовї розвідатї перед сеянями коробочки сїрнїкї (мовляв — дїтїтьєся, якї ми багатї! Это в нас по колсаке... і у нас так будєт...) В магазинї вибросїли їржаву тїлькї і уїзирї едеколонї, що весь, як і туалетне мїло, пахнув тїлькї м'ятою. Було що купувати нашим людям..."

Пробачте мені, дорогї гостї. Ідучи сюди, менї й не спїлилось займатїся такими новинами. Кортїло ще хоч децо сказати про церкву, але про це може сказати не так трагічно, як я це зробив би, наш шановний представник духовенства, що є з нами. Але... хай краще благословити молитвою нашу мїло гостїну..." І гостї сіли за стїл. Видно, що всі цього чєкали, і вже розмова й натїком не верталась до Уласових переживань в розмовї про нове "створєння" й нового "створїтєля".

Як приказують у нашому народї — дай, Боже, по смутковї радїсть, то тут сьогоднї при святковїй вечерї, змїнився поважний, серйозний настрїй неспїмнуєною, легкою розмовою. З нами ж довгожданий, несподївано прибутий, великої слави письменник, несподївано про поширенї в свїтї і в нашому дївному селї його твори, про сподївану його працї над новими, найсучасїшими. Могла б сьогоднї, якби ще жила і його, Уласова, мати синьатї, сказати йому, як говорила була мати Тобїлевича: "І де ти такїй, сїну, взявся?" Але матерї письменника, спрощованої, вічно закопотої Настї (Настасїї з року Руда-Мартинюк) уже не було між живими, і сьогоднї, у цей м'який, теплий, відлижаний, дуже вже пізній святїй вечір до Уласа приїхав Йосип Кухар. "А хотїлося б, і то часом дуже, потрапити до вас, пане Уласе, хоч на сторїнку-дві, щоб добрі перманцї й мене вїзходили у великій літературї, агадували легким словом-спомїном учителя, що так мїцно прижився до наших людей, до нашого села... Ну хоч на сторїнку, одну-другу... Я про бїльше не прошу..." В голосї так багато тепла, перекопнївої, шпирої приязнї, такої заїднїстї, як сьогоднїшній вечір, що письменник перестав сумнїватися, у шпиротї просїби і став доказувати, що автор не може нік вїзходити дєсь там у середнїй творї сторїнки для якого-будь свого персонажа, інакш там про нього один раз сказати й бїльше нїде його не згадувати. Так ніколи й ніхто не робить. Увійши у пернїх сторїнках повїстї, роману чи якоїсь поеми людину, автор проводить її вже цїлим твором, не маючи права її загубити. Якщо можна принустити, що Кухар трошки над змєгом піджартовував-просїя про оту сторїнку-дві для себе в якомусь творї, то вже ніяких жартїв не було чути в серйозних поясненїях Самчука. А що ж інакш можна було творити, як не жартувати, гарно погостинити в друзїв?